Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та
природокористування
Навчально-науковий інститут охорони здоров'я
Кафедра фізичної терапії, ерготерапії

08-02-80М

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до виконання практичних робіт із навчальної дисципліни
«*Методологія наукових досліджень*»
для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
за спеціальністю 227 «Фізична терапія, ерготерапія»
спеціалізація 227.1 «Фізична терапія»
денної та заочної форми навчання

Рекомендовано
Науково-методичною радою
з якості ННІ охорони здоров'я
Протокол № 13 від 30.06.2022

Рівне – 2022

Методичні вказівки до виконання лабораторних робіт із навчальної дисципліни «Методологія наукових досліджень» для здобувачів вищої освіти ступеня «магістр» за освітньо-професійною програмою «Фізична терапія» спеціальності 227 «Фізична терапія, ерготерапія», спеціалізація 227.1 «Фізична терапія» денної і заочної форми навчання [Електронне видання] / Нестерчук Н. Є. – Рівне : НУВГП, 2020. – 13 с.

Укладач: Нестерчук Н. Є., доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор, завідувач кафедри фізичної терапії, ерготерапії.

Відповідальний за випуск: Нестерчук Н. Є., доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор, завідувач кафедри фізичної терапії, ерготерапії.

Керівник групи забезпечення спеціальності: Нестерчук Н. Є., доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор, завідувач кафедри фізичної терапії, ерготерапії.

© Н. Є. Нестерчук, 2022
© НУВГП, 2022

Зміст

ВСТУП 4

РОЗДІЛ 1. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ 5

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ 6

Практичне заняття № 1. Функції наукових досліджень у фізичній терапії 6

Практичне заняття № 2. Методи емпіричного дослідження у фізичній терапії 6

Практичне заняття № 3. Методи теоретичного дослідження у фізичній терапії 7

Практичне заняття № 4. Форма представлення результатів наукових досліджень – презентаційна робота 8

Практичне заняття № 5. Форма представлення результатів наукових досліджень – науково-дослідницька робота 9

Практичне заняття № 6. Форма представлення результатів наукових досліджень – кваліфікаційна робота 10

Практичне заняття № 7. Педагогічна діяльність фізичного терапевта 10

РОЗДІЛ 3. РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ 12

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ 13

ВСТУП

Програму навчальної дисципліни «Методологія наукових досліджень» складено відповідно до освітньо-професійної програми «Фізична терапія» підготовки здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня за спеціальністю 227 «Фізична терапія, ерготерапія», спеціалізація 227.1 «Фізична терапія».

Навчальна дисципліна «Методологія наукових досліджень» займає особливе місце у навчальному процесі: закладає підвалини для самостійної дослідницької роботи, допомагаючи студентам поєднати загальне світоглядне та філософське знання зі знанням фізичної терапії через таку ланку як методологія, методи та методика наукового дослідження.

Методологія наукових досліджень допомагає студентам розкрити можливості їх участі в науковій діяльності, як найбільш активній і творчій формі одержання знань.

Головна мета курсу – залучення студентів до науково-дослідницької роботи, ознайомлення їх зі стратегією та тактикою проведення досліджень, надання їм певних знань щодо методології, методики та інструментарію дослідження.

Основними завданнями вивчення дисципліни є:

- ✓ засвоєння понятійно-термінологічного апарату наукової діяльності;
- ✓ розуміння стану наукової діяльності в Україні та у світі загалом;
- ✓ з’ясування змісту та функціонального призначення загальнонаукових та конкретно-специфічних методів, принципів дослідження різноманітних явищ і процесів;
- ✓ ознайомлення з поняттями академічної доброчесності, плагіату в наукових дослідженнях;
- ✓ набуття знань про сутність та структурні елементи магістерської роботи;
- ✓ набуття знань про порядок систематизації результатів наукового дослідження;
- ✓ набуття досвіду логічного викладу та правильного оформлення результатів досліджень для прилюдного захисту, розуміння процедури підготовки та проходження захисту магістерської роботи.

РОЗДІЛ 1
ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Змістовий модуль 1. Методологія наукових досліджень		
1	**Тема 1.** Функції наукових досліджень у фізичній терапії	2
2	**Тема 2.** Методи емпіричного дослідження у фізичній терапії	2
3	**Тема 3.** Методи теоретичного дослідження у фізичній терапії	2
4	**Тема 4.** Форма представлення результатів наукових досліджень – презентаційна робота	2
5	**Тема 5.** Форма представлення результатів наукових досліджень – науково-дослідницька робота	2
6	**Тема 6.** Форма представлення результатів наукових досліджень – кваліфікаційна робота	2
7	**Тема 7.** Педагогічна діяльність фізичного терапевта	2
	Разом за змістовим модулем 1	**14**

РОЗДІЛ 2
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття № 1
Функції наукових досліджень у фізичній терапії

Мета: вивчити та проаналізувати функції наукових досліджень у фізичній терапії.

Завдання:

1. Вивчити літературу за темою.
2. Ознайомитись з функціями наукових досліджень у фізичній терапії.

Короткий огляд теми

Наукове дослідження – це цілеспрямоване пізнання, результати якого виступають у вигляді системи понять, законів і теорій. Характеризуючи наукове дослідження, зазвичай вказують на наступні його відмітні ознаки:

✓ це обов'язково цілеспрямований процес, який передбачає досягнення поставленої мети, чітко сформульованих завдань;

✓ це процес, спрямований на пошук нового, на творчість, на відкриття невідомого, на висунення оригінальних ідей, на нове освітлення розглянутих питань;

✓ воно характеризується систематичністю: тут упорядковані, приведені у систему і сам процес дослідження, і його результати;

✓ йому властива строга доказовість, послідовне обґрунтування зроблених узагальнень і висновків.

Питання методології досить складне, оскільки саме це поняття тлумачиться по-різному. Багато зарубіжних наукових шкіл не розмежовують методологію і методи дослідження. Найчастіше методологію тлумачать, як сукупність прийомів дослідження, що застосовуються в якійсь науці.

Методику розуміють, як сукупність прийомів дослідження, включаючи техніку і різноманітні операції з фактичним матеріалом.

Основними *функціями методології* є:

✓ визначення способів отримання наукових знань, які відображають динамічні процеси та явища;

✓ визначення певного шляху, на якому досягається мета дослідження;

✓ забезпечення всебічності отримання інформації щодо процесу чи явища, що вивчається;

✓ уточнення, збагачення, систематизація термінів і понять у науці;

✓ створення системи наукової інформації, яка базується на об'єктивних фактах, і логіко-аналітичного інструменту наукового пізнання.

Ці ознаки поняття «методологія», що визначають її функції в науці, дають змогу зробити такий висновок: методологія – це концептуальний виклад мети, змісту, методів дослідження, які забезпечують отримання максимально об'єктивної, точної, систематизованої інформації про процеси та явища.

Питання модульного контролю:

1. Дайте означення методології.
2. Перерахуйте основні функції методології.
3. Яку мету дослідження плануєте досягнути у своїй магістерській роботі?

Практичне заняття № 2
Методи емпіричного дослідження у фізичній терапії

Мета: опанувати необхідні знання щодо методів емпіричного дослідження у фізичній терапії.

Завдання:

1. Вивчити літературу за темою.
2. Ознайомитись з методами емпіричного дослідження у фізичній терапії.

Короткий огляд теми

Емпіричний метод полягає в послідовному здійсненні наступних п’яти операцій:

- ✓ спостереження,
- ✓ вимірювання,
- ✓ моделювання,
- ✓ прогнозування,
- ✓ перевірка прогнозу.

У науці основними формами емпіричного дослідження є спостереження і експеримент. Крім того, до них відносять численні вимірювальні процедури, які хоча і ближче відносяться до теорії, все ж здійснюються саме в рамках емпіричного пізнання і особливо експерименту. Вихідною емпіричною процедурою служить спостереження так, як воно входить і в експеримент, і у вимірювання, в той час, як самі спостереження можуть проводитися поза експериментом і не припускати вимірювань.

Спостереження – цілеспрямоване вивчення предметів, що спирається в основному на дані органів почуттів (відчуття, сприйняття, уявлення). У ході спостереження отримуються знання не тільки про зовнішні сторони об’єкта пізнання, але і про його істотні властивості та відносини.

Основні вимоги до наукового спостереження: однозначність задуму; наявність системи методів і прийомів; об’єктивність, тобто можливість контролю шляхом або повторного спостереження, або за допомогою інших методів (наприклад, експерименту).

Питання модульного контролю:

1. Назвіть методи емпіричного дослідження у фізичній терапії.
2. Проведіть власне спостереження та виконайте інтерпретацію його результатів.

Практичне заняття № 3
Методи теоретичного дослідження у фізичній терапії

Мета: опанувати необхідні знання щодо методів теоретичного дослідження у фізичній терапії.

Завдання:

1. Вивчити літературу за темою.
2. Ознайомитись з методами теоретичного дослідження у фізичній терапії.

Короткий огляд теми

На теоретичному рівні дослідження використовуються такі *загальнонаукові методи*:

1. *Ідеалізація* – це уявне створення об’єктів і умов, які не існують в дійсності і не можуть бути практично створені.

2. *Формалізація* – це метод вивчення різних об’єктів, при якому основні закономірності явищ і процесів відображаються в знаковій формі за допомогою формул або спеціальних символів.

3. *Дедукція* – це тоді, коли конкретні положення виводяться із загальних.

4. *Індукція* – за конкретними фактами і явищами встановлюються загальні принципи і закони.

5. *Аналіз* – явище поділяється на складові.

6. *Синтез* – дослідження явища в цілому, на основі об’єднання пов’язаних один з одним елементів в єдине ціле.

7. Метод *абстрагування*, тобто відмова від другорядних фактів з метою зосередження на важливих особливостях явища, яке вивчається.

8. *Аксіоматичний метод*, за яким деякі аксіоми (постулати) приймаються без доказів і потім використовуються для отримання подальших знань за певним логічним правилом.

9. *Аналогія*, за якої одержують нові знання про об’єкти чи явища на основі того, що вони є подібні до інших.

10. *Гіпотетичний метод* пізнання передбачає розробку наукової гіпотези, наукового передбачення, які мають елементи новизни і оригінальності на базі всіх основних методів.

11. *Створення теорії* – це найбільш висока форма узагальнення і систематизації знань. Вона є сукупністю основних ідей, понять, тлумачень в тій чи іншій галузі науки, об’єднаних в одну достовірну систему знань про об’єкт теорії.

Питання модульного контролю:

1. Назвіть методи теоретичного дослідження у фізичній терапії.
2. Дайте визначення та приведіть приклади застосування (на вибір) трьох загальнонаукових методів дослідження у фізичній терапії.

Практичне заняття № 4
Форма представлення результатів наукових досліджень – презентаційна робота

Мета: опанувати необхідні вміння підготовки та оформлення презентаційної роботи.

Завдання:

1. Вивчити літературу за темою.
2. Ознайомитись з особливостями підготовки та оформлення презентаційної роботи з фізичної терапії.

Короткий огляд теми

Презентаційна робота призначена для ознайомлення наукових чи громадських кіл з основними результатами дослідження.

Презентаційні роботи:

- ✓ Індивідуальний план дослідження
- ✓ Літературний огляд
- ✓ Повідомлення
- ✓ Стаття
- ✓ Тези
- ✓ Науковий звіт
- ✓ Усна доповідь
- ✓ Стендова (постерна доповідь)
- ✓ Препринт

Індивідуальний план дослідження складається в довільній формі, але при цьому слід враховувати, що в ньому має бути представлена проблема дослідження, чітко сформульована тема дослідження (експерименту), визначені цілі та завдання дослідження, описаний зміст діяльності всіх учасників дослідження (експерименту) відповідно до програми експерименту, вказані форми та методи роботи педагога в експериментальному режимі. В індивідуальному плані дослідження слід зазначити, які форми підведення підсумків дослідження вибрано.

Тези – опубліковані на початку наукової конференції (з’їзду, симпозіуму) матеріали попереднього характеру, що містять виклад основних аспектів наукової доповіді.

Друкуються з метою попереднього ознайомлення з головними положеннями доповіді. У тезах, лаконічно – телеграфним способом – подається наукова інформація про зміст доповіді. Обсяг тез доповіді – 0,5–1,5 сторінок друкованого тексту.

У тезах позначають головну ідею, а також деякі інші сторони питання. Іноді в тезах надається центральна теза, навколо якої формулюються інші. У ввідній тезі висвітлюють завдання щодо обговорення теми, в заключній – стислі висновки з повідомлення.

Тези можуть бути сформульовані у вигляді запитань та відповідей на них.

Питання модульного контролю:

1. Обґрунтуйте необхідність оволодіння навиками підготовки презентаційної роботи.
2. Підготуйте власну презентаційну роботу у сфері фізичної терапії.

Практичне заняття № 5
Форма представлення результатів наукових досліджень – науково-дослідницька робота

Мета: опанувати необхідні вміння підготовки та оформлення науково-дослідницької роботи.

Завдання:

1. Вивчити літературу за темою.
2. Ознайомитись з особливостями підготовки та оформлення науково-дослідницької роботи.

Короткий огляд теми

Підсумком процесу науково-дослідницької діяльності є виконана і належним чином оформлена науково-дослідницька робота. Це документ, що містить вичерпні систематизовані відомості про дослідження. При його складанні слід дотримуватись таких вимог, як:

- ✓ чіткість;
- ✓ логічна послідовність викладу матеріалу;
- ✓ переконливість аргументації;
- ✓ чіткість формулювань, що виключає можливість неоднозначного тлумачення;
- ✓ конкретність викладу результатів роботи;
- ✓ обґрунтованість рекомендацій і пропозицій.

Тематика науково-дослідницької роботи має відповідати галузі знань (22 Охорона здоров'я) та спеціальності (227 Фізична терапія, ерготерапія). Науково-дослідницька робота має ґрунтуватися на певних наукових та експериментальній базах, містити власні дані дослідів чи експериментів, спостережень та результатів пошукової роботи, методику обробки даних, їх аналіз та узагальнення, посилання на відповідні наукові джерела, відображати власну думку дослідника. Науково-дослідницька робота за змістом і формою повинна мати науковий характер. Це значить, що вона має містити у собі:

- ✓ новизну (відмінність одержаних результатів від відомих раніше);
- ✓ актуальність (доцільність роботи для розвитку відповідної галузі науки чи виробництва);
- ✓ оригінальність (робота володіє рисами, яких немає у інших дослідженнях);
- ✓ самостійність (обов'язкове зазначення конкретного особистого внеску автора у цій праці або розробці).
- ✓ У роботі мають бути чітко відображені:
- ✓ тема дослідження (відображає основний зміст наукової роботи і визначається її кінцевим результатом);
- ✓ мета дослідження (вказує на кінцевий результат роботи, на об'єкт і предмет дослідження та шляхи досягнення кінцевого результату);
- ✓ завдання дослідження (витікають із аналізу міри вивченості об'єкта під кутом зору поставленої мети і мінімуму питань, вирішення яких необхідно для її досягнення);
- ✓ методики дослідження (показують, як слід вирішувати завдання дослідження за кожним пунктом його плану);
- ✓ сутність дослідження (виявлення і встановлення загальних та індивідуальних характеристик досліджуваного об'єкта, систематизація і обробка даних на основі аналітичного і експериментального досліджень, відмінність та перевага запропонованих підходів);
- ✓ результати дослідження (узагальнення одержаних результатів дослідження і основних закономірних явищ, що вивчаються, у тому числі й нових);
- ✓ висновки (основні результати проведеного дослідження);

✓ рекомендації (надання пропозицій щодо шляхів, методів і форм практичного використання результату дослідження).

Зміст і результати досліджень повинні викладатися стисло, логічно, грамотно та аргументовано, без загальних слів, міркувань, бездоказових тверджень, тавтології.

Питання модульного контролю:

1. Обґрунтуйте необхідність оволодіння навиками підготовки науково-дослідницької роботи.
2. Підготуйте та презентуйте зміст та основні складові власної науково-дослідницької роботи у сфері фізичної терапії.

Практичне заняття № 6
Форма представлення результатів наукових досліджень – кваліфікаційна робота

Мета: опанувати необхідні вміння підготовки та оформлення кваліфікаційної роботи.

Завдання:

1. Вивчити літературу за темою.
2. Ознайомитись з особливостями підготовки та оформлення кваліфікаційної роботи.

Короткий огляд теми

Магістерська робота – самостійна випускна науково-дослідницька робота, яка виконує кваліфікаційну функцію, тобто готується з метою публічного захисту і отримання академічного ступеня магістра.

Основне завдання її автора – продемонструвати рівень своєї наукової кваліфікації, уміння самостійно вести науковий пошук і вирішувати конкретні наукові завдання.

Специфічним є не лише зміст магістерської роботи, а й форма її викладу, яка характеризується певним ступенем абстрагування, активним застосуванням математичного апарату, засобів логічного мислення, комп'ютерних методик та математичної статистики.

Для викладу матеріалу роботи характерні аргументованість суджень та точність наведених даних. Орієнтуючись на читачів з високою професійною підготовкою, автор включає у свій текст увесь знаковий апарат (таблиці, формули, символи, діаграми, схеми, графіки, тощо), тобто все те, що складає мову науки.

Питання модульного контролю:

1. Обґрунтуйте необхідність оволодіння навиками підготовки кваліфікаційної роботи.
2. Підготуйте та презентуйте зміст та основні складові власної кваліфікаційної роботи у сфері фізичної терапії.

Практичне заняття № 7
Педагогічна діяльність фізичного терапевта

Мета: опанувати вміння доносити знання у стислій, цікавій до сприйняття формі, використовуючи різноманітний набір навичок. Демонструвати майстерність доносити інформацію опирається на безліч ситуативних обставин: уміння володіти аудиторією, риторикою, мати поставлений голос, володіти комунікативними навиками, доречною жестикуляцією, мати задовільний зовнішній вигляд, предметні знання, уміння мотивувати.

Завдання:

1. Вивчити літературу за темою.
2. Ознайомитись з особливістю, основними складовими педагогічної діяльності фізичного терапевта.

Короткий огляд теми

Формування особистості студента, як майбутнього фахівця галузі охорони здоров'я, значною, і досить часто визначальною мірою, залежить від педагога, який його навчає та виховує. Діяльність педагога впродовж багатьох століть, перш за все, відрізнялася тим, що він навчав. Однак, на даний час, в результаті науково-технічного прогресу, знання своєї дисципліни перестало бути основною ознакою кваліфікації викладача, оскільки обізнаність тих, хто навчається, іноді може бути вищою від тієї, якою володіє педагог. Тому професійні знання є обов'язковою умовою професійності педагога. З іншого боку, педагога минулого відрізняло ще й те, що він був єдиним джерелом знань. Функція інформатора й зараз залишається змістовою стороною діяльності викладача, але крім шляху „педагог-студент", знання до студента доходять за допомогою різних засобів (книги, журнали, газети, радіо, телебачення тощо). Отже, роль самого педагога та вимоги до нього змінилися, що вимагає від нього постійного удосконалення, творчості, пошуку нових підходів до формування особистості студента як майбутнього фахівця. Актуальною проблемою на сучасному етапі розвитку системи освіти, зокрема вищої, є вивчення структури професійної діяльності педагога вищої школи, яка є моделлю підготовки магістрантів та молодих викладачів до науково-педагогічної діяльності на високих рівнях професіоналізму, що в свою чергу є умовою ефективного формування студента як майбутнього фахівця.

Педагогічна діяльність, як професійна діяльність, має місце в спеціально організованих для цього суспільством освітніх закладах (дитячих садках, школах, професійно-технічних училищах, середніх спеціальних і вищих закладах освіти). Мета даної діяльності пов'язана з реалізацією мети виховання, яка і сьогодні багатьма розглядається як загальнолюдський ідеал гармонійно розвиненої особистості. Ця загальна стратегічна мета досягається вирішенням конкретизованих завдань навчання і виховання за різними напрямами, які здійснюються через компоненти структури педагогічної діяльності педагога.

В цілому структура педагогічної діяльності включає в себе велику кількість різних елементів, водночас більшість дослідників намагається згрупувати і скомпонувати їх, виділивши компоненти та аспекти педагогічної діяльності, які її складають.

Питання модульного контролю:

1. Обґрунтуйте значущість уміння здійснювати викладацьку діяльність.
2. Опишіть вимоги до педагога.
3. Проаналізуйте структури педагогічної діяльності.

РОЗДІЛ 3
РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ

Вид контролю: 2 семестр залік.

Методи контролю

1. Поточний контроль знань студентів з навчальної дисципліни оцінює:

участь студентів в обговоренні питань, винесених на практичні заняття, та проблемних ситуацій; розв'язок ситуаційних вправ; самостійно підготовлені повідомлення студентів за темою практичного заняття, проведення модульного поточного контролю через навчально-науковий центр незалежного оцінювання.

2. Підсумковий контроль знань – залік складають відповідно до Положення про семестровий поточний та підсумковий контроль навчальних досягнень здобувачів вищої освіти (сайт НУВГП).

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота **2 семестр**							*Підсумковий тест (модульний контроль)*	Сума
Змістовий модуль №1								
Т1	Т2	Т3	Т4	Т5	Т6	Т7		
8	**8**	**8**	**8**	**8**	**10**	**10**	**40**	**100**

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену, курсового проєкту (роботи), практики	для заліку
90-100	відмінно	зараховано
82-89	добре	
74-81		
64-73	задовільно	
60-63		
35-59	незадовільно, з можливістю повторного складання	не зараховано, з можливістю повторного складання
0-34	незадовільно, з обов'язковим повторним вивченням навчальної дисципліни	не зараховано, з обов'язковим повторним вивченням навчальної дисципліни

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Афанасьєв А. О., Кузькін Є. В. Основи наукових досліджень : навч. посібн. Х. : Вид. ХНЕУ, 2005. 96 с.
2. Баскаков А. Я., Туленков Н. В. Методология научного исследования : учебн. пособ. К. : МАУП, 2004. 216 с.
3. Білуха М. Т. Методологія наукових досліджень. К. : АБУ, 2002. 480 с.
4. Григус І. М., Пелех Ю.В. Михайлова Н..Є Бакалаврська (дипломна) робота : методичні рекомендації. Рівне : Редакційно-видавничий центр „Тетіс", 2005. 56 с.
5. Демківський А. В., Безус П. І. Основи методології наукових досліджень : навч. посібн. К. : Акад. муніцип. упр., 2012. 276 с.
6. Єріна А. М. Методологія наукових досліджень. К. : Центр навч. л-ри, 2004. 212 с.
7. Клименюк О. В. Методологія та методи наукового дослідження : навч. посібн. К. : Міленіум, 2005. 186 с.
8. Ковальчук В. В., Моїсєєв Л. М. Основи наукових досліджень : навчальний посібник. К. : ВД «Професіонал», 2004. 208 с.
9. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посібн. К. : Кондор, 2003. 192 с.
10. Методологія наукових досліджень : навч.посіб. / В. С. Антонюк, Л. Г. Полонський, В. І. Аверченков, Ю. А. Малахов. К. : НТУУ «КПІ», 2015. 276 с.
11. Мокін Б. І., Мокін О. Б. Методологія та організація наукових досліджень : навчальний посібник. Вінниця : ВНТУ, 2014. 180 с.
12. Нестерчук Н. Є. Теоретико-методичні основи фізичної реабілітації дітей з вродженою клишоногістю. Дисертація д-ра наук з фіз. виховання та спорту: 24.00.03, Львів. держ. ун-т фіз. культури. Львів, 2015. 487 с.
13. Основи методології та організації наукових досліджень : навчальний посібник / За ред. чл-кор. НАН України, д.ф.н, проф. А. Є. Конверського. К. : Центр учбової літератури, 2010. 352 с.
14. Основи наукових досліджень : конспект лекцій / укладач Е. В. Колісніченко. Суми : Сумський державний університет, 2012. 83 с.
15. Пушкарь А. И., Потрашкова Л. В. Основы научных исследований и организация научно-исследовательской деятельности : учебн. пособ. Х. : Изд. ИНЖЕК, 2006. 289 с.
16. Чмиленко Ф. О., Жук Л. П. Посібник до вивчення дисципліни «Методологія та організація наукових досліджень». Д. : РВВ ДНУ, 2014. 48 с.
17. Юринець В. Є. Методологія наукових досліджень : навчальний посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 178 с.